

NR 19

Marktäckning

Att täcka marken med olika material har många fördelar. Det finns flera slags material att tillgå, men alla passar inte lika bra för alla tillfällen och alla växtslag. En del kan till och med ha ogynnsam inverkan på skörden eller förhållandena i jorden. Organiskt material som gräsklipp, löv, bark, hö, halm, avslagna grüngödslingsväxter och liknande är att föredra ur ekologisk synvinkel, men även papper, svart plast och fiberväv kan användas.

Marktäckning innebär att man påverkar odlingsbetingelserna på många sätt. Hela klimatet runt växten förändras i och med att marktäckningen inverkar på jorden, luften och mikrolivet runt plantan. Marktäckning kan tillämpas i hela trädgården; under prydnadsväxterna, runt fruktträd, bärbuskar, i grönsakslandet och i växthuset. Det gäller bara att ge akt på tidpunkt och vilket material som passar bäst för vilket växtslag. Och inte minst vilket material du har tillgång till, förstås. Enklast och billigast blir det att använda det som erbjuds från den egna trädgården i form av kompost, flis, gräsklipp, löv, avslagna grüngödslingsväxter (se **Lätt om odling nr 21**) och vilda växter.

Lägg inte på för tjockt

Organiskt material finfördelas innan det läggs ut runt växterna. Små mängder kan man hacka sönder med en spade, till större volymer är gräsklippare/kompostkvarn bekvämt. Täcket som läggs ut får inte bli alltför tjockt och kompakt. Mellan 5 och 10 cm är lagom. Efterhand som det sjunker ihop får man lägga på mer. Färsk grönmassa som läggs ut efter juli månad kan dock försämra vinterhärdigheten hos fleråriga växter

Fin jordstruktur

Täckning med organiskt material är ett mycket bra sätt att bevara en god jordstruktur. Genom att jorden är täckt hindras den från att slammas igen och bli kompakt efter ett häftigt regn. Daggmaskar trivs under ett täcke av organiskt material. Maskarna drar ner bitar av täckmaterialet i jorden, där det omsätts och på sikt bygger upp jordens mullhalt. Det ger jorden en grymig och fin struktur. När maskarna kryper upp och ner i markens olika lager åstadkommer de gångar som luftar, luckrar och dränerar. Avdunstningen minskar. Med marktäckning påverkas fuktigheten i jorden, eftersom vattenavdunstningen minskar. I detta avseende är marktäckning mest fördelaktigt på lätta, väl-dränerade jordar. Marktäckning på tung och vattenhållande jord kan öka risken för syrebrist under regnrika år och innan jorden torkat upp på våren. Organiskt material släpper igenom regn och minskar ytavrinningen. På så sätt kan täckning med till exempel gräsklipp runt fuktälskande växter göra dessa

Marktäckning med träflis kan användas till exempel runt odlingslådor.

FOTO: ULRIKA FLODIN FURÅS

mindre känsliga för uttorkning. Kålväxter och rotselleri gynnas särskilt av förhöjd markfuktighet, liksom nyplanterade växter. För fuktigt kan det bli med färskt material runt sallat (känslig för röta i rothalsen) och lök (behöver avmognas i torr miljö).

Temperaturen påverkas

Marktäckning kan både höja och sänka jordtemperaturen beroende på vilket material som används. Ett täcke av organiskt material ger en lägre jordtemperatur jämfört med bar mark. Det beror på att organiskt material isolerar och förhindrar uppvärmning av marken under dagen. Detta blir särskilt märkbart tidigt på våren, och det är därför viktigt att inte lägga ut organiskt material för tidigt, innan jorden hunnit värmas upp. Ligger täckmaterial från fjolåret kvar kan man på våren kratta bort det för att låta solstrålarna komma till. Längre fram på säsongen har denna isolerande egenskap mindre betydelse. På hösten innebär ett kvar-

FOTO: ULRIKA FLODIN FURÅS

Täckodling med gräsklipp ger jorden extra näring och bra struktur. Dessutom gör täckningen att jorden håller sig fuktig längre och att frögräs inte kan etablera sig.

liggande täcke att jordtemperaturen istället blir lite högre än i bar mark. Växtslag som är lämpliga att täcka med organiskt material är sådana som inte har krav på hög jordtemperatur, till exempel kål och rotfrukter.

När jorden värmts upp ordentligt går det emellertid bra att täcka även tomater, bönor och andra värmekrävande växtslag med organiskt material. Svart plast höjer jordtemperaturen jämfört med bar mark. Även luftens temperatur runt växten påverkas om marken är täckt eller inte, och vad den i så fall är täckt med. Vissa material förhindrar värmeutstrålningen från marken medan andra har reflekterande verkan. Detta kan ha betydelse i kalla perioder och då det är risk för frost. Framförallt halm, men även löv och gräs sänker temperaturen ovanför markytan och bör inte användas för tidigt på våren eller till frostkänsliga grödor. Svart plast med blank yta höjer lufttemperaturen runt växten. Värmen kan dock ge brännskador på exempelvis sallat om värmen blir för hög under soliga dagar.

Färsk grönmassa gödslar

En stor fördel med täckning av färskt organiskt material är att växtnäringsförhållandena i jorden blir bättre. Daggmaskar och mikroorganismer lever av täckmaterialet. När det bryts ner frigörs näring, framförallt kväve och kalium, som växterna kan ta upp. Det har även visat sig att upptaget av mikronäringsämnen förbättras när växterna får ett täcke av färsk grönmassa runt sig. Ett för tjockt täcke (mer än 10 cm) kan ge syrebrist och sämre näringsutnyttjande. Inte allt organiskt material är positivt ur växtnäringsynpunkt.

Halm, bark och sågspån binder kväve när det bryts ned. Det kan ge näringsbrist hos krävande växtslag som kål, purjolök och rotselleri. Marktäckning med plast ger högre jordtemperatur och markfuktighet, vilket medför att mikroorganismerna lättare kan omsätta den näring som finns i marken.

Bra mot ogräs

Ett täcklager hämmar frögräs genom att minska ljusstillgången och verka som mekaniskt hinder för grodden som försöker tränga upp. Frön som kommer via luften kan inte heller nå ner till jorden och gro. Svart plast, kraftig fiberväv och papper fungerar bättre än organiska material. De sistnämnda måste läggas ut i ganska tjocka lager, 5–10 cm, för att ogräset ska hindras att tränga igenom. Rotogräs som kvickrot och tistel kan växa genom täcklager med organiskt material. Fördelen är att de får grundare rotsystem och blir mer lättrensade.

På gångar och under plattor kan kraftig, svart fiberväv (markduk) läggas ut. Den stoppar ogräs underifrån, men släpper igenom vatten och luft. Läger man flis i gångarna ovanpå väven blir det hela mycket prydligt.

Förebyggande växtskydd

God näringstillgång, bibehållen jämn fuktighet i jorden, ett livaktigt markmikroliv och minskad konkurrens från ogräs är faktorer som bidrar till växternas trivsel. En stark, frisk växt kan lättare motstå sjukdomar och skadedjur. Försök som gjorts vid Sveriges Lantbruksuniversitet SLU visar bland annat att blomkålsplantor som täcktes med gräsklipp tolererade angrepp av kålflugans larver bättre än kålplantor utan täckning. Marktäckning på rätt sätt är alltså positivt också i växtskyddshänseende.

Negativa effekter

Fördelarna överväger, men några nackdelar kan det trots allt finnas med marktäckning. Sorkar trivs under det skyddande täcket och kan göra stor skada på t ex fruktträd. Undvik därför att ha onedbrutet täckmaterial som halm, men även markduk och plast, liggande kvar över vintern runt känsliga träd och buskar. Marktäckning och sniglar är en fråga som ofta kommer upp. Färsk grönmassa är förvisso lockande för dessa blötdjur som här kan hitta både fukt och föda. Under ett lager täckbark skapas små hålrum lämpliga för äggläggning. Men motsatsen hävdas också, d v s att vissa material kan ha en avskräckande effekt på sniglar. Erfarenheterna skiftar trädgårdsägare emellan och några entydiga belägg för hur snigelangreppen blir med olika marktäckningsmaterial saknas. Men har man redan stora problem med sniglar i sin trädgård kan svart plast vara ett lämpligare täckmaterial än färsk grönmassa.

